

В.А.Греченко. д-р іст.наук

Т.В.Коломієць. канд.іст.наук

СЕМЕНЕНКО В.И., РАДЧЕНКО Л.А.

ИСТОРИЯ УКРАИНЫ С ДРЕВНЕЙШИХ ВРЕМЕН ДО НАШИХ ДНЕЙ. – Х.:

ТОРГСИН, 1999. – 480 с.

За останні 5 років українськими істориками опублікована вже значна кількість підручників та посібників з історії України. Більшість з них написані з нових методологічних позицій, з залученням багатого фактичного матеріалу. До таких в значній мірі можна віднести й рецензоване видання. Самі автори вважають, що їх робота – це «посібник перехідного періоду, коли на зміну старим міфам про минуле нерідко приходять нові, чого не можна допускати» (с. 3). У зв'язку з цим, при компонуванні матеріалу посібника основна увага зверталась на виклад складніших та дискусійних тем. Ті ж проблеми, які, на думку авторів, є досить розробленими, розглядаються стисло і у відповідності з сучасними поглядами українських істориків.

Посібник написано російською мовою, очевидно для того, щоб матеріали з історії України стали доступнішими російськомовній аудиторії.

Аналіз роботи свідчить, що автори опрацювали велику кількість робіт, матеріали з яких широко представлені в дослідженні. Це дало змогу об'єктивно, неупереджено, без надмірного пафосу розкрити героїчні, трагічні і драматичні події української історії, починаючи з найдавніших часів і до сьогодення. Більшість авторських висновків та спостережень є результатом глибокого наукового аналізу, копіткої та скрупульозної роботи.

Одним з важливих достоїнств рецензованого видання є те, що при компонуванні розділів використана європейська періодизація історії, що, на нашу думку, цілком правильно, тоді як більшість інших посібників та підручників використовують дещо іншу періодизацію. Використання загальноєвропейської періодизації, з поділом на давні часи, середньовіччя, нову та новітню історію, дає змогу підкреслити взаємозв'язок і взаємовплив європейської та української історії, показати її

загальні, спільні з західними країнами тенденції та основні риси розвитку. Такий підхід є, без сумніву, кроком вперед у розвитку української історіографії, він дозволяє вирватися з рамок певної самообмеженості і самопоглядання, які досить чітко виявляються в роботах деяких інших істориків, які «зациклюються» лише на питаннях суто української історії, годі як головне завдання історика України на сучасному етапі висвітлити історію України у контексті світової історії. Таке завдання і його головна мета зовсім не є штучним, «притягнутим за вуха». Протягом віків Україна-Русь активно впливала на перебіг подій у Східній Європі, була істотним чинником розвитку історичних подій.

Важливо, на нашу думку, й те, що автори спеціально виділили підрозділ у своїй роботі, присвячений етногенезу українського народу – складній і дискусійній проблемі. Проте не всі назви тем і параграфів, на нашу думку, є вдалими. Так, тему 5 автори називають «Гетьманщина другої половини XVII – кінця XVIII століття», що не відбиває суті періоду і його тривалості. Фактично тема закінчується 1657 р., в наступній мові йде про події кінця XVII ст. і до 1722 р., тому така назва теми є неточною. Набагато точнішим було б назвати цю тему «Національна революція та Визвольна війна українського народу середини XVII століття».

Можна погодитись з авторами, коли вони пишуть про кризу козачої державності у кінці XVII ст. – це порівняно нове і ще не заштамповане формулювання, яке в цілому вірно відбиває суть головних тенденцій в розвитку України цього часу.

Автори досить вдало використали у передмові цитату з М.С.Грушевського, який писав, що треба уникати «надмірної переоцінки своїх національних вартостей, заслуг, інтересів», проте, з іншого боку, немає потреби їх і знецінювати. Не думаємо, що назва параграфу «Гетьмани епохи Петра I – І.С.Мазепа і І.І.Скоропадський» вписується і схему історії України М.С.Грушевського (див. його працю «Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східнослов'янства»). Подібне формулювання є з наукової точки зору не зовсім коректним.

На наш погляд, якщо характеризувати ментальність українського народу, то це теж слід робити аргументованіше. Говорячи про те, що українцям притаманні «чрезмерное внутреннее самоуглубление, тен

нция к раздуванію противоречий», або що слов'яни взагалі й українці зокрема не схильні до дисципліни й громадської солідарності (знову посилаючись на М.С.Грушевського й вириваючи його слова з контексту: коли б М.С.Грушевський дійсно так безапеляційно наполягав на вказаних рисах слов'ян взагалі й українців зокрема, то чи мав би він підстави для відстоювання антинорманської концепції утворення Київської Русі), слід пам'ятати й про те, що німець Енгель досить високо оцінював організацію козаків та їх лицарський дух, англієць Д.Маршалл констатував, що українці – моральний і добре вихований народ, а датський посол Юль Юст був вражений високим рівнем освіченості українського населення, його ввічливістю і охайністю. Зауважимо, що це говорили вчені, мандрівники, іноземці за походженням, яких аж ніяк не можна запідозрити в українському націоналізмі.

Проте ці зауваження свідчать лише про окремі недоліки книги. Достойнств у неї набагато більше і читається вона з інтересом. Посібник цілком може бути використаний студентством, а також викладачами вузів, шкіл та технікумів при вивченні курсу історії України.

Надійшла до редколегії 18.01.99